

МУЗИЧНО-РИТМІЧНИЙ РОЗВИТОК ШКОЛЯРІВ У ВЗАЄМОДІЇ ФІЗИЧНОГО І ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Т.Т. Ротерс

Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У сучасних умовах реформування системи освіти і виховання школярів набуває ще далі більшого значення людський чинник, що виявляється у вихованні ціннісної всебічно розвиненої особистості, духовно багатой та фізично досконалої. Гармонізація фізичного і духовного пов'язана з втіленням фізичної культури у соціокультурні процеси як життєвої цінності, зі спрямуванням національної свідомості на необхідність духовного та фізичного розвитку кожного члена суспільства. У зв'язку з цим все більше уваги приділяється проблемі взаємозв'язку всіх структур духовної та фізичної сутності людини як цілісної особистості.

У концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах [1, 15—16] наголошується, що труднощі екологічного та економічного характеру в нашій країні вплинули на загальний стан здоров'я школярів, що зумовило низький рівень їхнього фізичного розвитку. Рухова діяльність є необхідною оскільки рухи всіляко зміцнюють організм. Задоволення від ігор та вправ супроводжується значними фізіологічними, змінами в організмі, поліпшенням дихання, кровообігу, серцево-судинної системи. Ритмічні танці збуджують нервову систему і пов'язані з інтелектуальними та вольовими процесами. Ритмічно-хореографічні заняття сприяють корекції фігури, постави, розвитку фізичних якостей учнів. За допомогою ритмічних вправ можна корегувати фізичні й психічні вади (перевтомлення, надмірне збудження, м'язову в'ялість, викривлення хребта та ін.).

Завдяки участі у музичних іграх, танцях учні мають можливість доторкнутися до джерел українського народного мистецтва, а також традицій світу. Танцювальний етнографічний матеріал, що є зразком норм поведінки, музичної та хореографічної культури українського народу, сприяє розвитку національної свідомості, патріотичних почуттів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких започатковано рішення даної проблеми наводить нас на думку що музично-ритмічна діяльність подобається школярам своєю емоційністю, можливістю творчого мислення. У процесі музично-ритмічної діяльності проходить найбільш ефективно взаємозв'язок фізичного виховання з естетичним.

Важлива ідея для визначення сутності естетичного виховання в фізичному та фізичного виховання в естетичному полягає в теорії естетичного виховання Б. Лихачова [2], згідно з якою естетичне виховання в процесі фізичного виявляє наявність у ньому естетичних елементів та перетворює їх в засоби естетичного розвитку і формування людини. Фізичне виховання в процесі естетичного ґрунтується на соціально-природній цілісності особистості, тому розглядати морально-естетичну сутність людини тільки з позицій духовності було б неправильно. Ніякої духовності поза зовнішніми формами виразності і поведінки особистості просто не існує.

На уроках фізичної культури взаємодія фізичного виховання з естетичним спрямована на вдосконалення зовнішнього вигляду школярів. Це гармонійний фізичний розвиток, пропорційна тілобудова, добре розвинені фізичні якості, показники здоров'я як умова краси зовнішньої і внутрішньої. Саме ці компоненти складають базу для розвитку в учнів естетичних смаків, естетичного задоволення, розуміння прекрасного в фізичних вправах і рухах людського тіла.

Різні автори естетичне виховання на уроках фізичної культури обумовлюють:

- формуванням тілесної краси, вихованням виразності рухів [3];
- розвитком відчуття прекрасного [4];
- вихованням естетичних потреб, почуттів, суджень, смаків [5] і таке ін.

До естетичних засобів фізичного виховання Л.Матвеев відносить музику, хореографію, спів [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Незважаючи на значну увагу педагогів і науковців в галузі фізичного виховання до розглядуваної проблематики, все ж ряд її кардинальних питань залишається поки що не розв'язаними. В науці не досліджувалася проблема музично-ритмічного розвитку школярів у взаємодії фізичного і естетичного виховання. Нема чітко визначеного поняття, методології та технології музично-ритмічного розвитку школярів різного шкільного віку у взаємодії фізичного та естетичного виховання.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні методології музично-ритмічного

розвитку школярів у взаємодії фізичного та естетичного виховання.

Методи дослідження включали у себе сукупність теоретичних методів: аналіз і синтез, аналогія в поєднанні з індукцією, метод теоретичного моделювання, метод конкретизації та систематизації теоретичних знань. А також емпіричний метод анкетування школярів загальноосвітніх шкіл.

Результати дослідження та їх обговорення. Головна концептуальна ідея полягає в тому, що з багатьох взаємозв'язків фізичного та естетичного виховання ми виділяємо домінуючий компонент — це ритм, через формування якого можна простежити розвиток особистості школяра як фізичний, так і естетичний. Ця концептуальна ідея засновується на тому, що ритм виступає складовою частиною як фізичного, так і естетичного виховання. У фізичному вихованні ритм — це засіб впливу на тіло школяра через розвиток ритмічної здібності чергувати м'язову напругу з відпочинком, виявляти взаємозв'язок та часову послідовність рухів, встановлювати співвідношення окремих моментів руху, варіювати темп, форму, швидкість і при цьому заощаджувати фізичні та вольові сили.

В естетичному вихованні ритм є тією першоосновою, яка поєднує в єдине ціле закладене природою в особистості школяра почуття краси. Ритм в естетичному вихованні — це засіб впливу на духовність школяра. Функції ритму в естетичному вихованні визначаються виразністю (Г.Гегель, В.Плеханов, А.Шопенгауер), емоційністю (Л.Сакетті, О.Чижевський), творчими можливостями в створенні художнього образу (М.Бахтін, К.Станіславський). Ритм пов'язується з музичним та поетичним мистецтвом як основний засіб виховання творчої особистості (Ю.Кремльов). Музичні ритми впливають на психічну сферу людини, викликаючи бажання супроводжувати музику тілорухами (Н.Ветлугіна, Л.Воскресенська).

Теорія розвитку особистості школяра через ритм у взаємодії фізичного та естетичного виховання базується на тому, що у школярів розвивається ритм руховий і ритм музичний на підставі відчуття ритму.

У фізичному вихованні відчуття ритму залежить від відчуття простору, відчуття часу, відчуття точності м'язових зусиль (Н.Александрова, К.Бюхер, М.Бурцева, Е.Далькрос, Д.Донський, Н.Збруєва). Відчуття музичного ритму базується в своїй основі на відчутті звуків різних тривалостей та визначенні їх тривалості в рухах (С.Максимов, І.Способін). З цього приводу Б.Теплов стверджує, що схоплювати та репродукувати музичний ритм можливо тільки на підставі відчуття ритму, тобто на основі музичного критерію, який спирається на моторику.

Теорія взаємодії фізичного та естетичного виховання базується на тому, що насолода ритмом залежить від відчуття ритму рухового. Звуковий ритм впливає на психічну сферу людини своєю музичністю. Єднання ритму рухів та ритму музики має велике емоційне та м'язове задоволення (В.Белінович). Це пояснюється тим, що рухова дія, як і музика, розподіляється у часі. Просторовий ритм пластичних рухів співвідноситься з часовим ритмом музики. Музика підказує рухи та обмежує їх у часі, просторі відповідно до м'язових зусиль. А рух, у свою чергу, допомагає школярам зрозуміти музику та виразно передати її через створення музично-ритмічного образу. Для цього рухи повинні бути емоційно виразними та музично ритмічними. Саме у таких рухах зливаються тіло і дух (О.Лосев). Особистість школяра стає часткою музики, дитина відчуває музику в своєму тілі і через тіло висловлює пориви душі своїми рухами.

На підставі таких теоретичних узагальнень ми розробили модель ритмічного розвитку особистості школяра у взаємодії фізичного та естетичного виховання, згідно з якою ритмічний розвиток проходить в єдиному процесі фізичного та естетичного виховання, де цілеспрямовано виховується ритм руховий та ритм музичний за допомогою фізичних і музично-ритмічних вправ. Результат ритмічного розвитку визначається кількісними та якісними змінами відчуття ритму на підставі музично-ритмічної діяльності. Кількісні зміни виявляються в тому, що школяр оволодіває відчуттям часу, відчуттям простору, відчуттям точності м'язових зусиль. Якісні — дають себе знати в красі, виразності, ритмічності рухів, у розумінні краси музики.

Висновки

Найбільш ефективно музично-ритмічний розвиток школярів у взаємодії фізичного і естетичного виховання здійснюється під час комплексних ритмічних занять засобами ритміки, ритмічної гімнастики, аеробіки в різних співвідношеннях.

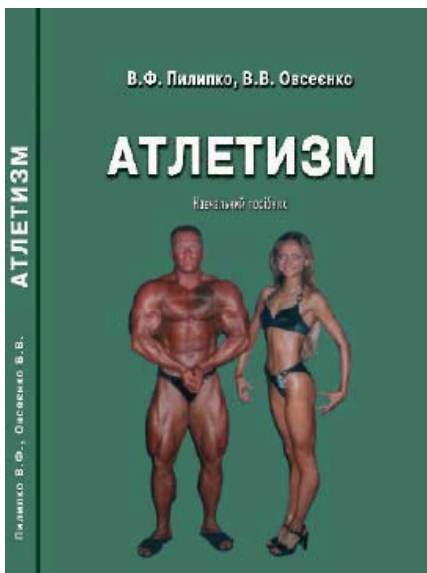
Всі ці напрямки мають одні історичні корені, становлячи єдиний засіб ритмічного виховання, що є частиною художнього виховання школярів, заснованого на єдності музики і рухів. Музика як галузь мистецтва належить до естетичного виховання, а рухи, фізичні вправи є складовою частиною фізичного виховання. Отже, у предметі ритмічного розвитку наявні як естетичні, так і фізичні корені, які знаходяться в тісній єдності і взаємодії. Музика — це емоції, ритм, а ритм — це такий компонент музики, що найбільш природно відбивається в русі. Тому музично-ритмічна діяльність подо-

бається школярам, привертає їх своєю емоційністю і можливістю активно висловлювати свої почуття.

Література:

1. *Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Директор школи.* — К, 2005. — № 4. — 30 с.
2. *Лихачов Б.Т.* Теория эстетического воспитания школьников. — М.: Просвещение, 1985. — С. 31—46.
3. *Новиков А.Д.* Эстетические закономерности физического воспитания // Теория и практика физической культуры. — 1994. — № 7. — С. 30.
4. *Яковлев И.Ф.* Связь физического воспитания с эстетическим // Физическая культура в школе. — 1960. — № 3. — С. 8—13.
5. *Белоусова В.В.* Эстетика физических упражнений // Физ. культура в shk. — 1967. — № 6. — С. 2—5.
6. *Матвеев Л.П.* Теория и методика физического воспитания. — М.: Физкультура и спорт, 1991. — 543 с.

Готується до друку

П32 Пилипко В.Ф., Овсєєнко В.В.
 Атлетизм: Навчальний посібник. — Харків: «ОВС», 2006.
 ISBN 966-7858-43-X.

Навчальний посібник написаний відповідно до навчальної програми загального курсу «Атлетизм» для студентів інститутів фізичної культури та факультетів фізичного виховання педагогічних університетів.

Книга рекомендована студентам, магістрам та викладачам фізкультурних навчальних закладів.

*Рекомендовано
 Міністерством освіти і науки України
 як навчальний посібник для студентів вищих
 навчальних закладів фізичного виховання і спорту
 (лист № 14/18.2-1664 від 12.07.2005 р.)*

Зміст

Передмова

Розділ 1. Історія розвитку атлетизму у світі

- 1.1. Джерела зародження атлетизму
- 1.2. Історія розвитку атлетизму в Росії
- 1.3. Розвиток сучасного бодібілдингу
- 1.4. Атлетизм у СРСР
- 1.5. Бодібілдинг на Україні

Розділ 2. Класифікація, систематика і термінологія атлетичної гімнастики

- 2.1. Класифікація атлетичної гімнастики як виду спорту
- 2.2. Принципи систематики і класифікації засобів атлетичної гімнастики
- 2.3. Класифікація атлетів за стажем занять
- 2.4. Основні поняття терміни

Розділ 3. Методика розвитку силових здібностей

- 3.1. Принципи сучасного бодібілдингу

Розділ 4. Методика побудови тренувального процесу

- 4.1. Структура атлетичного тренування
- 4.2. Основи побудови занять

Розділ 5. Методика тренування окремих м'язових груп в атлетичній гімнастиці

- 5.1. М'язи шиї
- 5.2. М'язи поясу верхніх кінцівок
- 5.3. М'язи плеча
- 5.4. М'язи передпліччя
- 5.5. М'язи грудей
- 5.6. М'язи живота
- 5.7. М'язи спини
- 5.8. М'язи стегна
- 5.9. М'язи гомілки

Розділ 6. Методика атлетичної підготовки у швидкісно-силових видах спорту

- 6.1. Мета і задачі атлетичної підготовки
- 6.2. Методика тренування
- 6.3. Атлетичні програми для деяких швидкісно-силових видів спорту

Література

Додатки

Термінологічний словник